

Allande Sokarros

Agosti Xaho, laiko eta ezkertiarra, kristaude- mokratek eta eskuindarrek omendua!...

Agosti Xaho, Atharratzen 1810ean sortu eta Baionan 1858an hil zen idazle, kazetari eta politikari laiko, errepublikano, ezkertiar, euskaldunak, ez zuen, segurraz ere, gustukoa izango iragan azaroaren 23an gertatutakoa. Egun horretan, Atharratzeko bere sortetxe aurrean eta barruan —gaur egun Trinketea taberna dago— Xahori gorazarre egiteko elkartu ziren EAJko kristaudemokrata batzuk eta, duda barik, gehienak eskuinean sailka daitezkeen Xiberoko Zohardia elkarte folklorezaleko zenbait. Egia esatearren, haatik, beste parte-hartzaileak bazen, hala nola Xahori buruz tesi baterako ikerlan sakon bat egiten ari den Fermin Arkotxa edo, 1988an, Urdiñarbeko herriak eman zuen *Agosti Xaho* pastoralaren idazle eta süjet izan zen Jean-Michel Bedaxagar. Hala eta guztiz ere, sustrai kristauak dituen alderdi bateko jarraitzaileek eta euskal nortasunari folklore hutsa besterik ikusten eta onartzen ez dioten zenbait lagunek Agosti Xaho ohoratzeak araugabezia itxura zuen. Gertakari arraro honen abiapuntua da jeltzaleak dauden Bilboko Agosti Xaho kultur taldekoek eta folklorezaleak diren Zuberoako Xiberoko Zohardia elkartekoek elkar topatzea eta elkarrekin Xahori gorazarre egiteko asmo bat lantzea. Horra, hain zuzen ere, froga bat gehiago, beharra balitz, Hego Euskal Herriko euskal, euskaltzale edo abertzale munduko askok —gehienek?— Ipar Euskal Herriaz oso ezagutza eskasa, desitxuratua, estereotipoz hazia eta, azken batean, okerra ere daukatela. Berehala aitortuko du, hargatik, Ipar Euskal Herriko bizilagunetatik gehiengo zabal batek —baita euskalgintza eta abertzaletasun munduetan murgildutakoek ere— gutxi dakiela Hego Euskal Herriko gizartearen izaeraz. Alabaina, bi egoera hauen ar-

teko ezberdintasun handia da, ordea, Ipar Euskal Herriko euskaltzale eta abertzale jendeak behintzat ez duela Hego Euskal Herriaren alderat tamalezko esku edo sudur sartzerik egiten... Orogen buru, Agosti Xaho kultur taldeko jeltzaleak Xiberoko Zohardiako folklorezaleekin eskuz esku ibiltzeak penagarri egiten zuen. Alta bada, elkarrekin ongi konpontzen zirela ematen zuen, harreman berbatsuak zeuzkatelarik... erdara hutsean, haatik. Oro har, ez dut uste iragan azaroaren 23ko omenaldi egun hura preziatuko zuenik Xahok eta seguru nago, ordea, euskaltzaletasunarentzat eta Hego zein Ipar Euskal Herriko bizilagunen arteko elkar ezagutzarako erabat hutsalekoa izan dela.

Oraindik egitekoa geratzen da, beraz, Agosti Xahori, merezi bezala, agur eta ohore egitea. Ez dut esan nahi, haatik, ezker abertzalean sailkatutakoek egin behar lioketela. Hori ere ez litzateke inondik inora komenigarria, lehenik eta behin espiritu libro bat zen pertsonaia batez jabetze interesatua litzatekeelakotz. Xaho ahanzturatik irteteko moldean bat asmatu behar litzateke, alderdikierietatik eta xelebrakerietatik kanpo. Kazetaria, idazlea eta euskalduna zenez gero, zergatik ez pentsatu kazetari edo izkiriatale euskarazko idazlan batentzako Agosti Xaho sariketa bat eratzea? Beste ideiarik egon daiteke... hoberik ere segur asko.

Pastoralaren arrakasta handiaren atzean, akatsak ikusi beharra

Azken urte amaieraotan, *Jakin* aldizkariko irakurleekin daukadan hitzordu honetara natorren aldi oro, Zuberoako pastora izan dut hizpide. Barkatuko didazue aurten ere halaxe izatea, asko baita errateko gure euskal antzerki zaharraz eta azken garaiotan nabarmendu zitzaizkion aldaketan alde onaz ala txarraz. Hedabideetan eta herritar gehien artean ez badira sobera zabaltzen ere, eztabaidak badaude pastoralaz, adituen edo behintzat pastora apur edo aski ezagutzen dutenen artekoak egia esan. Joan zaigun urte honetan, Idauze eta Mendiko herritarrek agertu diguten *Ramuntxo* pastoralak hautsak harrotu egin dituela eratea ez da gehiegikeria. Pier-Paul Berzaitz musikari eta

kantariak idatzi eta moldatutako lan honek ahapeko edo botz ozeneko kritikarik sortu du, hala nola gaiaren arintasunaz, historiaren interes gabeziak, testuaren sakontasun ezaz, musika aire batzuen izaera desegokiaz eta besterik.

Iritzi kritiko hutsez haratago joan dira Jean-Louis Davant eta Junes Casenave-Harigile, biak, beste obra askoren artean, pastoral idazleak direlarik. Jean-Louis Davantek *Herria* euskarazko astekarian eta Junes Casenave-Harigilek Zuberoako euskal kulturako jardule andana bati helarazitako oharrean adierazitakoekin bat nator erabat. Hauek bezala, iritzi diot pastorala dela, lehenik eta behin, testu bat, pertsonaia baten bizi-urratsen edo gertakari baten nondik norakoen kontakizunean oinarritutakoa. Junes Casenavek dioen bezala, pastorala idatzi bat da eta horrela denez gero, idazkera eta gramatika arau batzuen mendago. Gaiaren aldetik, berriz, pastorala ez da baitezpada egiazki bizi izan den edo benetan gertatu den norbaiten edo zerbaiten aipamenean mugatua. Hala, Junes Casenavek izkiriaturako *Pette Basabürü* pastorelean, izen-abizen horietako inor ez da izan... edo hobeki errateko, Pette Basabürü izan zitekeen Euskal Herrian bizi eta lan egin nahi zuen edonor. Asmakizunezko pertsonaia bat egon daiteke, beraz, pastorala bateko gai, zerbait kontatzekoa izango den baldintzarekin, haatik.

Azken 10-15 urteotako pastoraletan ere, beti onak izan ez diren bilakaerarik egon da, hala nola arizale kopuruaren inguruan edo jautzien kontuan hazi egin den sasi-lehiaketarena. Mendeak zeharkatu dituen kultur gertakari batek milaka ikusliar erakartzearekin daukan arrakasta pozgarritzat har daiteke, dudarik gabe, alde batetik. Bestalde, haatik, gurpil zoro batean ez garenez sartuak gogoetatu behar ginateke, beharbada. Zuberotarrek pastorala odolean dutela ezin da ukatu, jakinez herri bateko bizilagunen artean taulada gainera igo nahi dutenak aurkitzeko nekerik batere ez dela. Alabaina, bide horretan zeingehiagoka batean bezala jokatzea komeni al da? Jantzien kontuaz, berriz, bilakaera oso ona bezala jo daiteke hauetatik gehienak pastorala egin duen herrian bertan eginak izatea. Hor ere, hartatik, nire iritzi xumean, dena da neurri kontu bat. Herri batek

emandako pastoral bateko jantziak baliagarri baldin badira beste trajeria batentzako, zergatik behar litzateke bakoitzak bere antzeko joko makur batean sartu?

Alabaina, gaur egungo pastoralen akats handiena gaitzeko diru gastuen eta sos biltze gehiegizkoen inguruan ikusten dut. Zinez araugabekoa deritzot publikitatez betetako plaketa bat osatzea eta, denbora berean, lekuak garesti ordainaraztea. Okerra ere, pertsonalitate bezala sailkatutako jende batzuk, kargu politiko handikoak esaterako, dohainik sartzerat gonbidatzea (nahiz eta askok dirua nola edo hala ematen duten) eta diru gutxi dutenen mesederako, aldiz (ikasle, langabetu eta beste), ezer ez pentsatzea. Are lotsagarriagoa, pastoral egunean, edarien salmentarekin egiten den merkatu onartezina. Pastoralean salduta izatea nahikoa arrazoia bada prezioak bitan edo hirutan biderkatzeko?!? Lapurreta hutsetik hurbil den jorkaera bat dela esango nuke eta oso ulergarri eta bidekotzat iritzi diot ikusliar gero eta gehiagok euren edariak eta beste ekartzea. Gauzak bide makur honetatik aurrera joanda, ez nintzateke harrituko, haatik, egun batez pastoral antolatzaile bat ausartzea norberak ekarritako edari edo freskagami hauek sarreran debekatzea. Garaia balitzateke antzeko zerbait gertatu aurretik, 'aski da' ozen bat aldarrikatzeko... baina nork egingo duen eta nola, hara galdera. Euskal nortasunaren ukatzeari, euskararen atzera egiteari, Zuberoaren jendez husteari orain arte behintzat gogor egitea lortu duen pastoralak ez luke, azken batean, diruaren lege nardagarrien eraginez desagertu behar.

Euskara eta euskal kultura gatazka politikoaren gatibu izateari ez

Euskalgintzako jardule ororentzako bezala, oso mingarria izan zen niretzako otsaileko ostegun beltz hura, *Euskaldunon Egunkaria* itxi zuten egunekoa. Gogorak ere ondorengo egunak, hamabi urte haietan bizi arazi eta hazitako baliabide batean esku-hartzaile izan ginenon egoera personaletatik askoz ere haratago joaten ziren kezka eta

antsiaz betetakoak. Bihotz altxagarria, aitzitik, bi egun beranduagoko manifestazio alimalekoa, herri baten ihardukitze gaitasuna sekulako indarrez erakutsi zuena. Jendolde gaitz horren haserre oihuen artean penagarri izan zitzaidan, hala ere, Euskal Autonomia Erkidegoko agintarien aurka airera botatako gaiztakeriak. Nik dakidanez, Madrillgo agintearen eskupeko epaile bat eta guardia zibila izan ziren *Egunkaria* itxi zutenak, ez ordea, Gasteizko Jaurlaritza eta Ertzaintza. Juan Jose Ibarretxe lehendakaria ez zela manifestazioan? Eta orduan zer? Madrilen oldar egiteari zerbait eragozpen ekarriko zion Ibarretxe bertan izateak? Galdera hauek egitean, haatik, ohartzen naiz, nola edo hala, euskararen, euskal kulturaren, euskarazko hedabideen kontua bera ere euskal herritarren arteko gatazkabide ezarri nahi dutenen jokoan sartzen naizela. Hargatik, ez dut esango, inondik inola ere, euskalgintzan jarduten dugunok euskara politizatu egin dugula, euskal munduko jende ezagun baten hitzetan irakurri dudana bezala. Euskararen biziarazi nahiaren, normalizazioaren alde izatea eta zerbait egitea, berez jarrera politiko bat da. Horrekin konforme nago, argi eta garbi. Ontzat jotzen ez dudana da, ordea, euskararen alde izatea eta jokatzeko alderdikeriarat eramatea. Euskararen zaintzeak, sustatzeak, bultzatzeak, garatzeak, ohartze eta jokatzeko politiko bat behartzen duela onartzen dudana puntutik, euskaltzale izatea abertzale izan gabe ezinezkoa deritzot, baina, horretatik haratagoko ondorioztatzerik eta eragin politikorik ez zait onegarria iruditzen. Euskarak, euskal kulturak, euskararen garatzeko baliabideek —irakaskuntzakoak kasu—, euskarazko hedabideek ez dute ‘eskuineko’ ala ‘ezkerreko’ abertzaletasunen gatibu izaterik. Hori bai politizazioaren makurbideetan ibiltzea litzatekeela zinez. Euskaltzale denez gero —eta, nire iritzian, abertzale denez gero— edonork badu zereginik gure Euskal Herri honetan. Litekeena da, ameslaria naizela, aingeruen mundu batean bezala gauzak ikustean murgilduta nagoela, baina euskara alderdikerien gaineratik jarri beharri sinesten diot. Euskara ez da inoren jabetza, Euskal Herri euskaldun bat gurako dugun guztion arteko ondasuna baizik. Hala izan behar luke behintzat. ¶